

Predmet C-472/20

**Sažetak zahtjeva za prethodnu odluku sastavljen na temelju članka 98.
stavka 1. Poslovnika Suda**

Datum podnošenja:

30. rujna 2020.

Sud koji je uputio zahtjev:

Fővárosi Törvényszék (Okružni sud u Budimpešti, Mađarska)

Datum odluke kojom se upućuje zahtjev:

28. kolovoza 2020.

Tužitelj i žalitelj:

Lombard Lízing Zrt.

Tuženik i druga stranka u žalbenom postupku:

PN

Predmet glavnog postupka

Žalba protiv prvostupanjske presude donesene u sporu o ugovoru o kreditu u stranoj valuti.

Predmet i pravna osnova zahtjeva za prethodnu odluku

Pravne posljedice nevaljanosti koja se odnosi na glavni predmet ugovora i proizlazi iz nepoštenosti ugovorne odredbe koja rizik promjene tečaja prebacuje na potrošača – Određivanje takvih pravnih posljedica u stajalištu hijerarhijski najvišeg suda države članice, koje međutim nije obvezujuće za hijerarhijski niže sudove – Nacionalni propis kojim se utvrđuju posebni postupovni zahtjevi koji se odnose na nevaljanost ugovorâ – *A posteriori* uređenje pravnih posljedica zakonodavnim sredstvima – Koristan učinak Direktive 93/13

Pravna osnova: Članak 267. UFEU-a

Prethodna pitanja

1. Ako se nepoštena ugovorna odredba odnosi na glavni predmet ugovora (podaci o promjeni tečaja nisu bili usklađeni), što ima za posljedicu da ugovor ne može postojati, i ako ne postoji sporazum ugovornih strana, osigurava li puni učinak Direktive 93/13 činjenica da, u nedostatku dispozitivne odredbe nacionalnog prava, upravo stajalište hijerarhijski najvišeg suda, koje međutim nije obvezujuće za hijerarhijski niže sudove, pruža smjernice za utvrđivanje valjanosti ili djelotvornosti ugovora?
2. U slučaju niječnog odgovora na prvo prethodno pitanje, je li moguće ponovno uspostaviti prvotno stanje ako ugovor više ne može postojati zbog nepoštene odredbe koja se odnosi na njegov glavni predmet, ako ne postoji sporazum ugovornih strana te se ne može primijeniti prethodno navedeno stajalište?
3. Ako je odgovor na drugo prethodno pitanje potvrđan, može li se, u slučaju tužbe kojom se zahtijeva da se utvrdi nevaljanost koja se odnosi na glavni predmet ugovora, u odnosu na [tu] vrstu ugovora, zakonom propisati da potrošač zajedno s takvom tužbom mora podnijeti i tužbu za utvrđivanje valjanosti ili djelotvornosti ugovora?
 - U slučaju niječnog odgovora na drugo prethodno pitanje, ako nije moguće ponovno uspostaviti prvotno stanje, mogu li se ugovori proglašiti valjanima ili djelotvornima zakonodavnim sredstvima *a posteriori*, kako bi se osigurala ravnoteža između strana?

Navedene odredbe prava Unije

- Članci 1., 6. i 7. Direktive Vijeća 93/13/EEZ od 5. travnja 1993. o nepoštenim uvjetima u potrošačkim ugovorima (SL 1993., L 95, str. 29.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15., svezak 12., str. 24.)
- Presuda Suda od 30. travnja 2014., Kásler i Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282)
- Presuda Suda od 14. ožujka 2019., Dunai (C-29/17, EU:C:2019:207)
- Presuda Suda od 3. listopada 2019., Dziubak (C-260/18, EU:C:2019:819)

Navedene odredbe nacionalnog prava

- Članci 200., 209., 209/A, 237. i 239/A A Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvényja (Zakon br. IV iz 1959. o Građanskom zakoniku), koji je bio na snazi u trenutku sklapanja spornog ugovora o kreditu.

- Članak 203. A hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló 1996. évi CXII. törvényja (Zakon br. CXII iz 1996. o kreditnim institucijama i financijskim društvima), koji je bio na snazi u trenutku sklapanja spornog ugovora o kreditu.
- Članci 1., 3. i 4. A Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvényja (Zakon br. XXXVIII iz 2014. kojim se uređuju posebna pitanja povezana s odlukom Kúrije (Vrhovni sud, Mađarska) o ujednačavanju prava o ugovorima o zajmu sklopljenima između kreditnih institucija i potrošača) (u daljnjem tekstu: Zakon DH 1).
- Članci 1. i 37. A [DH1 törvényben] rögzített elszámolás szabályairól és egyes egyéb rendelkezésekről szóló 2014. évi XL. törvényja (Zakon br. XL iz 2014. o odredbama o poravnanju računa iz [Zakona DH 1], i nekim drugim odredbama) (u daljnjem tekstu: Zakon DH 2).

Člankom 37. Zakona DH 2 utvrđuju se posebni postupovni zahtjevi u odnosu na nevaljanost ugovorâ. Na temelju te odredbe, tužitelj samo može zahtijevati da se utvrdi nevaljanost i istodobno zatražiti primjenu pravnih posljedica nevaljanosti, odnosno da se utvrdi valjanost ugovora ili njegove djelotvornosti do donošenja odluke. U protivnom, tužba se ne može ispitati u pogledu merituma.

- Članak 33. A bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 1997. évi LXVI. törvényja (Zakon br. LXVI iz 1997. o ustrojstvu i upravljanju sudovima), koji je bio na snazi u trenutku sklapanja spornog ugovora.
- Članak 25. A bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 2011. évi CLXI. törvényja (Zakon br. CLXI iz 2011. o ustrojstvu i upravljanju sudovima), koji je trenutačno na snazi.
- Az érvénytelenség jogkövetkezményeiről szóló 1/2010. (VI. 28) PK vélemény (Mišljenje 1/2010 od 28. lipnja punog sastava građanskog odjela Vrhovnog suda o pravnim posljedicama nevaljanosti).

U skladu s točkom 5. navedenog mišljenja, ako se uzrok nevaljanosti može ukloniti ili kasnije nestane, sud može utvrditi da je nevaljan ugovor valjan, s retroaktivnim učincima od trenutka njegova sklapanja. Mogućnost proglašavanja ugovora valjanim alternativa je jednaka ponovnoj uspostavi prvotnog stanja. Ako su primjenjive obje pravne posljedice, na sudu je da u izvršavanju svoje diskrecijske ovlasti odluči koju od njih treba primijeniti.

- Stajalište koje je 19. lipnja 2019. zauzela većina savjetodavnog tijela Kúrije (Vrhovni sud) u okviru ispitivanja sudske prakse o nevaljanosti takozvanih ugovora o kreditu u stranoj valuti.

To stajalište, koje nije obvezujuće za hijerarhijski niže sudove, tim sudovima, u slučaju nevaljanosti ugovornih odredbi koje rizik promjene tečaja prebacuju na potrošača, pruža dva jednako utemeljena rješenja s dogmatskog gledišta. S jedne strane, sud može proglasiti valjanim ugovor o kreditu u stranoj valuti tako da on postane ugovor o kreditu u mađarskim forintama, s redovnim kamatama po tečaju mađarske forinte na dan sklapanja ugovora, uvećanog za tečajnu razliku. S druge strane, sud također može ugovor proglasiti valjanim tako da utvrdi gornju granicu za promjenu tečaja između strane valute i mađarske forinte i ne izmijeni kamatnu stopu utvrđenu u ugovoru do dana konverzije u mađarske forinte.

Sažet prikaz činjenica i glavnog postupka

- 1 Tuženik u glavnom postupku (u daljnjem tekstu: tuženik) htio je kupiti osobno vozilo marke Rover. Raspolagao je vlastitim sredstvima od 362 500 mađarskih forinti (HUF)¹, kojima je trebao dodati kredit od 1 417 500 mađarskih forinti. U tu je svrhu 3. prosinca 2009. uputio zahtjev za financiranje društvu Lombard Finanszírozási Zrt., pravnom predniku tužitelja u glavnom postupku (u daljnjem tekstu: tužitelj). U tom je zahtjevu za financiranje navedeno da se tuženik obvezuje na isplatu vlastitih sredstava 3. prosinca 2009. i kasnije, između 5. siječnja 2010. i 5. svibnja 2016., na plaćanje mjesečnih obroka od 34 900 mađarskih forinti, koji zajedno iznose 2 689 225 mađarskih forinti.
- 2 Društvo Lombard Finanszírozási Zrt., u svojstvu davatelja kredita, i tuženik, kao dužnik, sklopili su 4. prosinca 2009. pojedinačni ugovor o potrošačkom kreditu u švicarskim francima s promjenjivom kamatnom stopom. Ugovorne strane utvrdile su uvjete otplate kredita te su također dogovorile da će aspekti koji nisu uređeni ugovorom biti uređeni općim uvjetima za stavljanje kredita na tržište društva Lombard Finanszírozási Zrt., koji su neodvojivi dio ugovora.
- 3 Tuženik je 4. prosinca 2009. također potpisao izjavu o upoznatosti s rizicima. Navedenom je izjavom dužnik upoznat s kamatnim rizikom i promjenama koje bi se mogle dogoditi s takvom kamatnom stopom. Prema tim informacijama, također je trebalo uzeti u obzir rizik promjene tečaja. Mjesečni se obroci određuju u stranoj valuti te se kasnije konvertiraju u mađarske forinte, zbog čega dolazi do razlike u visini tečaja a da se pritom ne mogu predvidjeti njegove promjene. Opće informacije u pogledu promjene tečaja navedene su u općim uvjetima za stavljanje kredita na tržište, pod definicijama „Promjena tečaja I” i „Promjena tečaja II”.

¹ Prema referentnom tečaju Europske središnje banke, 1 euro iznosio je 269,14 mađarskih forinti u trenutku sklapanja spornog ugovora, odnosno 4. prosinca 2009., 313,33 mađarskih forinti u trenutku raskida istog ugovora 14. rujna 2015., 325,83 mađarskih forinti u trenutku donošenja prvostupanjske presude od 11. srpnja 2019. i 365,53 mađarskih forinti u trenutku upućivanja zahtjeva za prethodnu odluku, odnosno 30. rujna 2020. Vidjeti u tom pogledu: https://www.ecb.europa.eu/stats/policy_and_exchange_rates/euro_reference_exchange_rates/html/eurofxref-graph-huf.en.html

- 4 Društvo Lombard Finanszírozási Zrt. likvidirano je preuzimanjem 31. kolovoza 2010. i njegov je opći pravni sljednik stekao svojstvo tužitelja.
- 5 Poravnanje računa utvrđeno Zakonom DH 2, koji je mađarski zakonodavac donio 2014., također se odnosilo na ugovor o kreditu između stranaka glavnog postupka. U okviru toga, tužitelj je u korist tuženika poravnao iznos koji je, u skladu sa Zakonom DH 1, bio pogrešno izračunan. U specifikaciji obračuna navedeno je, osim toga, da godišnja stopa redovnih kamata iznosi 22,32 %, prije i nakon izmjene ugovora. Tuženik ne osporava to poravnanje računa, stoga ono čini potvrđeno poravnanje.
- 6 Tuženik je kasnio s plaćanjem mjesečnih obroka. Slijedom toga, tužitelj je raskinuo ugovor o kreditu 14. rujna 2015. te je zatim protiv tuženika podnio tužbu Pesti Központi Kerületi Bíróságu (Središnji sud gradskih četvrti u Pešti, Mađarska) (u daljnjem tekstu: prvostupanjski sud). U njoj je zahtijevao da se ugovor o kreditu koji su stranke glavnog postupka sklopile 4. prosinca 2009. proglasi valjanim, s retroaktivnim učincima od datuma njegova sklapanja na način da se početna kamatna stopa utvrdi na godišnju stopu od 23,07 %. Osim toga, zahtijevao je od suda da u izvršavanju ugovora tuženiku naloži plaćanje glavnice u iznosu od 490 102 mađarskih forinti i zateznih kamata, kao i da snosi tužiteljeve troškove.
- 7 Tuženik se u svojem odgovoru na tužbu pozvao na nepoštenost odredbi ugovora o kreditu koje rizik promjene tečaja u cijelosti prebacuju na njega te je osporio da je informacija o takvom riziku bila jasna i razumljiva. Također se pozvao na nevaljanost ugovora jer u njemu nije utvrđena jasna i definirana stopa redovnih kamata, čime su povrijeđene mjerodavne odredbe mađarskog prava. Tuženik je usto prigovorio tužitelju da ugovoru nije priložio detaljan izračun kretanja duga, na temelju kojeg bi ga točno mogao pratiti. Osim toga, tuženik je podnio protutužbu u kojoj je tvrdio da je tužitelju od sklapanja ugovora platio ukupan iznos od 3 151 644 mađarskih forinti, dok je početni iznos kredita iznosio samo 1 417 500 mađarskih forinti, pa je preplaćenim iznosima smatrao sve iznose plaćene od listopada 2012. Posljedično, u svojoj je protutužbi zahtijevao od suda da tužitelju, na temelju nevaljanosti ugovora i na ime neosnovanog bogaćenja, naloži plaćanje iznosa od 1 734 144 mađarskih forinti. Također je zahtijevao od suda da tužitelja obveže na to da mu preda vlasnički list osobnog vozila Rover i da naloži ukidanje tužiteljeve mogućnosti kupnje.
- 8 Iako tužitelj nije doveo u pitanje ukupni iznos kredita koji je tuženik dotad platio, usprotivio se protutužbi utemeljenoj na neosnovanom bogaćenju, a nije prihvatio ni kvantitativni odbitak koji se njome nastojao postići. Osim toga, tvrdio je da je klijenta upoznao s rizikom promjene tečaja na jasan i razumljiv način. Osim toga, činjenica da u ugovoru nije navedena stopa redovnih kamata, prema tužiteljevu mišljenju, u najboljem slučaju mogla bi dovesti do djelomične nevaljanosti koja bi se mogla ispraviti. Naposljetku, tužitelj je istaknuo da tuženik nije pobijao kamatnu stopu navedenu u poravnanju računa izvršenom u skladu s odredbama

Zakona DH 2 pa bi stoga sud mogao dopuniti navod o stopi redovnih kamata i tako otkloniti nevaljanost ugovora.

- 9 U presudi koju je donio 11. srpnja 2019. prvostupanjski sud kvalificirao je sporni ugovor kao ugovor o kreditu u mađarskim forintama te ga je proglasio retroaktivno valjanim od datuma njegova sklapanja i pritom stopu redovnih kamata u mađarskim forintama utvrdio na godišnju stopu od 23,07 %. Odbio je tužbu u preostalom dijelu. Što se tiče tuženikove protutužbe, naložio je tužitelju da mu plati 462 419 mađarskih forinti i da mu preda vlasnički list osobnog vozila Rover, a usto mu je naložio ukidanje tužiteljeve mogućnosti kupnje. Odbio je protutužbu u preostalom dijelu.
- 10 Što se tiče stope redovnih kamata u stranoj valuti, prvostupanjski je sud u obrazloženju presude utvrdio da se kamatna stopa koju je naveo tužitelj ne može pravilno izvesti ni iz ugovora o kreditu ni općih uvjeta za stavljanje kredita na tržište i da takva kamatna stopa nije utvrđena. Prvostupanjski se sud složio s tuženikom da su redovne kamate koje je naveo tužitelj protivne samoj biti sustava utemeljenog na stranoj valuti. Naime, u trenutku u kojem su strane sklopile ugovor o kreditu kamatna stopa kredita u mađarskim forintama iznosila je otprilike 20 %, dok je kamatna stopa kredita u stranoj valuti koji su ugovoreni tijekom istog razdoblja iznosila 10 % ili čak manje. Prema mišljenju prvostupanjskog suda, na tužitelju je bilo da u prilog svojoj tužbi pokaže bit ugovora i stopu redovnih kamata u stranoj valuti, što međutim nije učinio.
- 11 Što se tiče informacije o riziku promjene tečaja, prvostupanjski sud je, temeljeći se u tu svrhu na Direktivi 93/13, presudi Suda od 20. rujna 2018., OTP Bank i OTP Faktoring (C-51/17, EU:C:2018:750) i Odluci br. 6/2013 PJE Kúrije (Vrhovni sud) donesene radi ujednačenog tumačenja odredbi građanskog prava, proglasio nepoštenom ugovornu odredbu koja je rizik promjene tečaja prebacila na potrošača. Isto tako, presudio je da zajedno treba primijeniti sve pravne posljedice, one koje proizlaze iz nepoštenosti ugovorne odredbe koja rizik promjene tečaja prebacuje na potrošača i one koje proizlaze iz djelomične nevaljanosti zbog neutvrđivanja kamata.
- 12 Što se tiče primjene pravnih posljedica nevaljanosti, prvostupanjski se sud temeljio na stajalištu savjetodavnog tijela Kúrije (Vrhovni sud) od 19. lipnja 2019. Proglasio je valjanim ugovor o kreditu između stranaka jer je smatrao da je izražen u mađarskim forintama zbog nepoštenosti rizika promjene tečaja. Na temelju poravnanja računa koje je tužitelj proveo u pogledu razlike između ukupnih mjesečnih obroka (2 689 225 mađarskih forinti) i iznosa kredita (1 417 500 mađarskih forinti), početnu je stopu redovnih kamata utvrdio na godišnju stopu od 23,07 %. Međutim, uzimajući u obzir razliku između 3 151 644 mađarskih forinti koje je tuženik dotad stvarno platio i početnog iznosa svih mjesečnih obroka od 2 689 225 mađarskih forinti, obvezao je tužitelja da tuženiku plati 462 419 mađarskih forinti na ime neosnovanog bogaćenja.

- 13 Tužitelj je protiv prvostupanjske presude podnio žalbu sudu koju je uputio zahtjev, koji je Sudu uputio zahtjev za prethodnu odluku.

Ključni argumenti stranaka glavnog postupka

- 14 Tužitelj zahtijeva od suda koji je uputio zahtjev da izmijeni prvostupanjsku presudu na način da sporni ugovor ne kvalificira kao ugovor o kreditu u mađarskim forintama i da tuženiku naloži da plati 490 102 mađarskih forinti glavnice, iznos koji je također tražio u prvom stupnju, zatezne kamate i tužiteljeve troškove postupka. Osim toga, zahtijeva da se tuženikova protutužba odbije u cijelosti i izostavi izreka presude koja se odnosi na predaju vlasničkog lista osobnog vozila i ukidanje mogućnosti kupnje.
- 15 Tužitelj tvrdi da je u izjavi o upoznatosti s rizicima jednoznačno istaknuto da tuženik treba uzeti u obzir rizik promjene tečaja. Tužitelj je tuženiku također skrenuo pozornost na nepredvidljivost budućih promjena tečaja strane valute. Prema tužiteljevu mišljenju, činjenica da tuženik preuzima rizik promjene tečaja u zamjenu za povoljniju kamatnu stopu za njega sama po sebi ne znači da je ugovor o kreditu u stranoj valuti protivan zakonu ili moralu niti da je lihvarski ili da mu je cilj nemoguće izvršenje ili pak da je prividan.
- 16 Tužitelj se poziva na točku 1. Odluke br. 2/2014 PJE Kúrije (Vrhovni sud) donesene radi ujednačenog tumačenja odredbi građanskog prava, u skladu s kojom potrošač preuzima rizik promjene tečaja bez ograničenja. Ugovorna odredba o riziku promjene tečaja može se dovesti u pitanje samo ako njezin sadržaj u trenutku sklapanja ugovora nije bio jasan i razumljiv za prosječnog potrošača, koji je uobičajeno obaviješten, razumno pažljiv i oprezan. Ako je navedeni potrošač mogao jednoznačno razumjeti, na temelju ugovornih odredbi i informacija koje je pružila financijska institucija, da isključivo i neograničeno on preuzima rizik promjene tečaja i da promjene tečaja koje bi mu mogle naštetiti nemaju gornju granicu, predmetna odredba ne može se proglasiti nepoštenom. Prema tužiteljevu mišljenju, informacije koje je pružio u skladu su s presudama od 30. travnja 2014., Kásler i Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282) i od 20. rujna 2017., Andriuc i dr. (C-186/16, EU:C:2017:703). Istaknuo je da se jednoznačno moglo utvrditi, na temelju općih uvjeta za stavljanje kredita na tržište, da dužnik također treba platiti fluktuaciju tečaja i da se taj tečaj može ekstremno mijenjati a da pritom te fluktuacije nemaju gornju granicu.
- 17 Tužitelj osporava tvrdnju prvostupanjskog suda da nije dokazao kamatnu stopu od 23,07 % koju je sâm naveo. Naime, tijekom prvostupanjskog postupka iznio je detaljno obrazloženje iznosa redovnih kamata. Kad je prvostupanjski sud ugovor proglasio valjanim, također je bio obvezan izmijeniti redovne kamate uzimajući kao osnovicu kamatnu stopu koja se primjenjuje na predmetnu stranu valutu i tečajnu razliku. Naime, proglašavanje valjanosti ugovora ne može dovesti do promjene u ugovornoj ravnoteži između strana tako da u pravnom odnosu stvori očit nesrazmjer između vrijednosti činidbe i vrijednosti protučinidbe.

- 18 Tuženik u svojem pisanom odgovoru na žalbu zahtijeva da se potvrdi prvostupanjska presuda. Ističe da, prema mišljenju Kúrije (Vrhovni sud), informacije koje treba pružiti o riziku promjene tečaja treba smatrati dijelom glavne činidbe i da, ako takve informacije nedostaju ili su nepoštene, ugovor u cijelosti prestaje biti valjan. U prilog svojem stajalištu navodi nekoliko pojedinačnih presuda.

Sažet prikaz obrazloženja zahtjeva za prethodnu odluku

- 19 Sud koji je uputio zahtjev želi da se, s obzirom na raniju sudsku praksu Suda, razjasni koje mogućnosti zakon može popisati kako bi se utvrdila valjanost i djelotvornost ugovorâ u slučaju nevaljanosti koja se odnosi na njihov glavni predmet.